

Ижтимоий лойиҳаларни бошқариш хусусиятлари

Асосий мавзулар

- I. Ижтимоий лойиҳалар бошқарувининг ўзига хос жиҳатлари**
- II. Ижтимоий лойиҳаларда режалаштириш ва ресурсларни бошқариш**
- III. Мониторинг, баҳолаш ва барқарорликни таъминлаш**

I. ИЛлар бошқарувининг ўзига хос жиҳатлари

- Ижтимоий лойиҳаларни бошқариш анъанавий (тижорат) лойиҳаларни бошқаришдан фарқ қилади.
- Агар тижорат лойиҳалари асосан фойда олишга қаратилган бўлса, ижтимоий лойиҳаларнинг асосий мақсади — жамиятда ижобий ўзгаришга эришишдир.
- Шу сабабли, ижтимоий лойиҳалар бошқаруви ўзига хос ёндашувлар, усуллар ва мезонларни талаб қилади.

ИЛлар бошқарувининг асосий хусусиятлари

1. Ижтимоий таъсирга йўналтирилганлик

Ижтимоий лойиҳаларнинг энг муҳим хусусияти — уларнинг натижаси молиявий фойда эмас, балки ижтимоий фойда билан баҳоланишидир.

Асосий жиҳатлар:

- Аҳоли ҳаёти сифатини яхшилаш
- Муаммоларни ҳал қилиш (таълим, соғлиқ, экология)
- Жамиятда ижобий ўзгариш яратиш

Мисол:

Бепул таълим курслари ташкил этиш орқали ёшлар билим даражасини ошириш.

• • •

2. Нотижорат (non-profit) характер

Кўпчилик ижтимоий лойиҳалар тижорат мақсадида амалга оширилмайди.

Хусусиятлари:

- Даромад асосий мақсад эмас
- Маблағлар грант, хайрия ёки давлат томонидан ажратилади
- Самарадорлик “ижтимоий натижа” билан баҳоланади

Муҳим жиҳат:

Молиявий барқарорликни таъминлаш — катта муаммолардан бири ҳисобланади.

3. Кўп манфаатдор томонлар (stakeholders) иштирок этиши

Ижтимоий лойиҳаларда турли гуруҳлар иштирок этади:

- Давлат ташкилотлари
- Нодавлат ташкилотлар (ННТ)
- Ҳомийлар ва донорлар
- Маҳаллий аҳоли
- Волонтёрлар

Муаммо:

Ҳар бир манфаатдор томоннинг манфаатлари турлича бўлиши мумкин.

Менежмент вазифаси:

Барча томонлар манфаатларини мувозанатлаштириш.

• • •

4. Натижани ўлчашнинг мураккаблиги

Тижорат лойиҳаларида натижа осон ўлчанади (масалан, фойда, даромад). Ижтимоий лойиҳаларда эса бу анча мураккаб.

Сабаблари:

- Натижалар кўпинча сифатий (qualitative) бўлади
- Узоқ муддатда намоён бўлади
- Аниқ рақамлар билан ифодалаш қийин

Мисол:

“Ёшлар онгининг ошиши”ни қандай ўлчаймиз?

Ечимлар:

- Индикаторлар ишлаб чиқиш
- Сўровномалар ва интервьюлар
- KPI тизимидан фойдаланиш

5. Волонтёрлар билан ишлаш

Ижтимоий лойиҳаларда кўпинча волонтёрлар иштирок этади.

Хусусиятлари:

- Улар маош олмаслиги мумкин
- Мотивацияси ички (қадриятлар, ёрдам бериш истаги)
- Бошқариш услуби бошқача бўлиши керак

Менежмент вазифалари:

- Волонтёрларни жалб қилиш
- Уларни рағбатлантириш
- Самарали координация қилиш

6. Хавф ва ноаниқлик даражасининг юқорилиги

Ижтимоий муҳит тез ўзгариши мумкин.

Хавфлар:

- Молиялаштириш тўхташи
- Иштирокчилар фаоллигининг пасайиши
- Ижтимоий омиллар (қонунлар, жамоат фикри)

Шунинг учун:

- Хавфларни олдиндан баҳолаш
- Альтернатив режалар (Plan B) ишлаб чиқиш муҳим

Ижтимоий VS тижорат лойиҳалар бошқаруви

Критерий	Ижтимоий лойиҳа	Тижорат лойиҳаси
Асосий мақсад	Ижтимоий таъсир	Фойда
Молиялаштириш	Грант, хайрия	Инвестиция
Натижа баҳоси	Сифатий + миқдорий	Асосан молиявий
Иштирокчилар	Кенг жамоа	Асосан компания
Ресурслар	Волонтёрлар, донорлар	Пул, кадр
Рисклар	Юқори	Назорат қилинади

Муҳокама учун саволлар

1. Нима учун ижтимоий лойиҳаларда натижани ўлчаш қийин?
2. Волонтерлар билан ишлашда қандай муаммолар юзага келади?
3. Манфаатдор томонлар ўртасида зиддиятларни қандай ҳал қилиш мумкин?

Хулоса

- Ижтимоий лойиҳалар бошқаруви — бу анъанавий менежментдан фарқли равишда, инсон омили, ижтимоий таъсир ва ноаниқликлар билан чамбарчас боғлиқ бўлган мураккаб жараёндир.
- Самарали бошқарув учун менежерлар нафақат техник кўникмаларга, балки ижтимоий масъулият ва коммуникация қобилиятларига ҳам эга бўлиши лозим.

II. Режалаштириш ва ресурсларни бошқариш

- Ижтимоий лойиҳанинг муваффақияти кўп жиҳатдан тўғри режалаштириш ва ресурсларни самарали бошқаришга боғлиқ.
- Чунки бу турдаги лойиҳаларда ресурслар одатда чекланган бўлади ва улардан оқилона фойдаланиш талаб этилади.

Режалаштириш жараёни (Planning Process)

Режалаштириш — бу лойиҳанинг мақсадларига эришиш учун аниқ ҳаракатлар режасини ишлаб чиқиш жараёнидир.

1. Мақсад ва вазифаларни белгилаш

- ✓ Лойиҳанинг умумий мақсади (Goal)
- ✓ Аниқ вазифалар (Objectives)

SMART мезонлари асосида:

S – аниқ (Specific)

M – ўлчанадиган (Measurable)

A – амалга ошириладиган (Achievable)

R – аҳамиятли (Relevant)

T – муддатга эга (Time-bound)

Мисол:

“6 ой ичида 50 нафар ёшга IT кўникмаларини ўргатиш”

2. Фаолиятлар режасини ишлаб чиқиш

- Лойиҳада бажариладиган ишлар рўйхати
- Ҳар бир фаолиятнинг мазмуни
- Масъул шахслар

Мисол:

- Тренинглار ташкил қилиш
- Мутахассисларни жалб қилиш
- Ўқув материалларини тайёрлаш

3. Вақтни бошқариш (Time Management)

- Лойиҳа муддатини белгилаш
- Ҳар бир босқич учун вақт ажратиш
- Гантт жадвали (Gantt chart)дан фойдаланиш

Аҳамияти:

- Кечикишларни олдини олиш
- Самарадорликни ошириш

Ресурсларни бошқариш (Resource Management)

1. Молиявий ресурслар (Budgeting)

Ижтимоий лойиҳаларда бюджет жуда муҳим ҳисобланади.

Асосий харажатлар:

- Тренинглар ва тадбирлар
- Материаллар
- Логистика
- Административ харажатлар

Хусусияти:

- Маблағлар чекланган
- Ҳар бир харажат асосланган бўлиши керак

Ресурсларни бошқариш (Resource Management)

2. Инсон ресурслари (Human Resources)

- Лойиҳа жамоаси
- Экспертлар
- Волонтерлар

Муҳим жиҳатлар:

- Рол ва вазифаларни аниқ тақсимлаш
- Жамоа ишини мувофиқлаштириш
- Мотивацияни таъминлаш

Ресурсларни бошқариш (Resource Management)

3. Материал ва техник ресурслар

- Жиҳозлар (компьютер, проектор ва ҳ.к.)
- Ўқув материаллари
- Лойиҳа ўтказиш жойи

Самарали бошқариш:

- Ортиқча харажатларни камайтириш
- Мавжуд ресурслардан максимал фойдаланиш

Волонтёрлар билан ишлаш хусусиятлари

Ижтимоий лойиҳаларда волонтёрлар муҳим ўрин тутди.

Бошқарув вазифалари:

- Жалб қилиш (recruitment)
- Ўқитиш (training)
- Рағбатлантириш (motivation)

Рағбат усуллари:

- Сертификатлар
- Тавсия хатлари
- Жамоат олдида тан олиш

Муаммолар ва уларнинг ечимлари

Муаммо	Ечим
Ресурс етишмаслиги	Қўшимча донорларни жалб қилиш
Вақт етмаслиги	Приоритетларни белгилаш
Жамоада келишмовчилик	Аниқ коммуникация
Бюджетдан чиқиб кетиш	Назорат ва қайта режалаштириш

Муҳокама учун саволлар

1. Нима учун ижтимоий лойиҳаларда ресурслар чекланган бўлади?
2. Волонтёрларни қандай рағбатлантириш мумкин?
3. Вақтни бошқаришда қандай хатолар учрайди?

Хулоса

- Ижтимоий лойиҳаларда режалаштириш ва ресурсларни бошқариш — муваффақиятнинг асосий омилидир.
- Тўғри режа ва самарали ресурс тақсимоли лойиҳанинг натижадорлигини таъминлайди.

III. Мониторинг, баҳолаш ва барқарорлик

- Ижтимоий лойиҳаларни самарали амалга оширишда фақат режалаштириш етарли эмас.
- Лойиҳага оид қуйидагилар муҳим аҳамиятга эга:
 - унинг қандай бажарилаётганини кузатиш (мониторинг),
 - унинг натижаларини таҳлил қилиш (баҳолаш)
 - унинг якунида эришилган ютуқларни сақлаб қолиш (барқарорлик)

Мониторинг — бу лойиҳа фаолиятларининг режага мувофиқ бажарилаётганини мунтазам кузатиш жараёнидир.

Мониторинг, баҳолаш ва барқарорлик

Мониторингнинг мақсади

- Лойиҳа режа асосида кетяптими ёки йўқлигини текшириш
- Камчиликларни ўз вақтида аниқлаш
- Қарор қабул қилиш учун маълумот йиғиш

Мониторинг воситалари

- Ҳисоботлар (ҳафталик, ойлик)
- Индикаторлар (кўрсаткичлар)
- Сўровномалар
- Жойига чиқиб кузатиш

Масалан, тренинг лойиҳасида:

- Нечта иштирокчи қатнашди?
- Нечта дарс ўтилди?
- Режага қанчалик риоя қилинди?

Баҳолаш (Evaluation)

Баҳолаш тушунчаси

Баҳолаш — бу лойиҳанинг умумий натижалари ва таъсирини таҳлил қилиш жараёнидир.

Баҳолаш турлари

- Оралиқ баҳолаш (mid-term)
- Якуний баҳолаш (final evaluation)

Баҳолаш (Evaluation)

Баҳолаш мезонлари

- Самарадорлик (efficiency)
- Натижадорлик (effectiveness)
- Таъсир (impact)
- Барқарорлик (sustainability)

KPI (Асосий самарадорлик кўрсаткичлари)

- Қамраб олинган иштирокчилар сони
- Иш билан таъминланганлар улуши
- Таълим сифати ошиши

Баҳолаш усуллари

- Сўровнома (survey)
- Интервью
- Маълумотлар таҳлили
- Солиштириш (before/after)

Барқарорлик (Sustainability)

Барқарорлик тушунчаси

Барқарорлик — лойиҳа тугагандан кейин ҳам унинг натижалари сақланиб қолиш қобилиятидир.

Барқарорликни таъминлаш усуллари

- Маҳаллий аҳолини жалб қилиш
- Маҳаллий ресурслардан фойдаланиш
- Давомий молиялаштириш манбаларини топиш
- Давлат ёки ташкилотлар билан ҳамкорлик

Барқарорлик (Sustainability)

Барқарорлик мисоли

Агар лойиҳа доирасида ўқув маркази очилса:

- У ўзини ўзи молиялаштира олиши керак
- Ёки доимий ҳомийлар бўлиши лозим

Мониторинг ва баҳолаш ўртасидаги фарқ

Критерий	Мониторинг	Баҳолаш
Вақти	Лойиҳа давомида	Лойиҳа охирида
Мақсад	Жараённи кузатиш	Натижани таҳлил қилиш
Йўналиш	Кундалик фаолият	Стратегик натижа

Муаммо	Ечим
Маълумот етишмаслиги	Яхши мониторинг тизими
Натижани ўлчаш қийинлиги	Аниқ КРІ белгилаш
Барқарорлик йўқлиги	Узоқ муддат режалаштириш

Муҳокама учун саволлар

1. Мониторинг ва баҳолаш ўртасида қандай фарқ бор?
2. Нима учун барқарорлик муҳим?
3. KPIларни қандай тўғри танлаш мумкин?

Хулоса

- Мониторинг, баҳолаш ва барқарорлик — ижтимоий лойиҳанинг сифатини таъминловчи энг муҳим босқичлардир.
- Улар орқали лойиҳанинг самарадорлиги оширилади ва унинг таъсири узоқ муддат сақланади.

Раҳмат

Саволлар?

Telegram: @BakhromKholbaev

b.kholbaev@gsbe.uz

bkhobbaev@missouristate.edu